

การก่อตัวของนโยบายระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์*

THE CREATION OF AREA APPROPRIATE INNOVATION THROUGH THE
FORMULATION OF PROVINCIAL POLICIES. CASE STUDY KALASIN PROVINCE

อารียา ป้องศิริ, จริยา อินทนิล, พิมพลีชิต แก้วหานาม, กตัญญู แก้วหานาม

Ariya Pongsiri, Jariya Intanil, Phimlikid Kaewhanam, kathanyoo kaewhanam

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Kalasin University

Corresponding Author E-mail: ariya.po@ksu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการก่อตัวของนโยบายระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณเป็นการสำรวจระดับความคิดเห็นต่อการก่อตัวนโยบาย ใช้แบบสอบถาม เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 408 คน ใช้ความถี่ ร้อยละ ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการก่อตัวนโยบาย และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการก่อตัวนโยบายที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างนวัตกรรมพื้นที่โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และเชิงคุณภาพใช้การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อค้นหาความคิดเห็นในประเด็นอื่น ๆ ต่อการก่อตัวนโยบาย ระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ จากคณะกรรมการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับพื้นที่ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยพรรณนาตามสภาพ ข้อมูลจากการตีความตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 51.0 มีอายุระหว่าง 41-54 ปี จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 28.4 โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1. ภาพรวมระดับความคิดเห็นต่อการก่อตัวนโยบาย ($\bar{X}=3.81$) และทุกด้านอยู่ในระดับมาก คือ มิติด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X}=4.10$) มิติด้านทุนมนุษย์ ($\bar{X}=3.88$) มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ ($\bar{X}=3.85$) และมิติด้านสังคม ($\bar{X}=3.40$) 2. ทุกมิติมีความสัมพันธ์ต่อการก่อตัวนโยบายและการกำหนดนโยบายที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างนวัตกรรมพื้นที่

คำสำคัญ: แนวทางการบริหาร; ศูนย์การเรียนรู้; หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This research article was to study the factors affecting the formation of provincial policies that create development innovations that meet the needs of the area. Case Study: Kalasin Province. The methodology was the mixed methods, data were collected from 408 samples, by distributing questionnaires. To analyze the respondents' personal data, use frequency and percentage. Apply the mean and standard deviation. Using Pearson's correlation coefficient (r) to describe the relationship between policy formations effecting area innovation approaches and the analysis of policy formation opinions. The qualitative research, use in-depth interviews and focus groups to get opinions on other topics related to provincial policy formations that results in creative advancements that satisfy the needs of the region. Case studies from various committees in the province of Kalasin related to reducing local poverty. Using data from objective interpretations of the research, perform a descriptive content analysis. The results of the study were found that: the majority were males, 208 of whom were 51.0% aged 41-54, and 116 were males and 28.4 percent. 1. The overall level of opinion on policy formation is very high ($\bar{X}=3.81$), and when considered on a per-side basis, it is found that it is very high in all aspects, the economic dimension ($\bar{X}=4.10$). Followed by the human capital dimension ($\bar{X}=3.88$), the natural resource dimension ($\bar{X}=3.85$), and the social dimension ($\bar{X}=3.40$), 2. all dimensions are correlated to policy formation and policymaking that affects the approach to innovation in space.

Keywords: Provincial Policy; Development Innovation; Kalasin Happiness Model

บทนำ

การดำเนินการแก้ไขปัญหาคือความยากจนในประเทศไทย ได้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหายากจนอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขได้ทั้งหมดทุกครัวเรือนที่ยากจน เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของบริบทต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจนที่อาจทำให้มีความยากจนกว่าเดิม หรือคนมีฐานะกลายเป็นคนยากจน ดังนั้นการแก้ไขปัญหาคือความยากจนจึงต้องดำเนินการให้มีความเหมาะสมกับบริบทของครัวเรือนยากจนนั้น ๆ แต่การดำเนินการแก้ไขปัญหาคือความยากจนตามแนวทางของภาครัฐนั้นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยผ่านกระบวนการของนโยบายสู่การดำเนินงานโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะทำให้การแก้ไขปัญหาคือความยากจนเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม แต่ข้อจำกัดของหน่วยของภาครัฐคือ งบประมาณที่มีจำกัด หรือการมอบหมายภารกิจแต่ไม่ได้รับ

การจัดสรรงบประมาณ (วลีรัตน์ แสงไชย, 2558) ดังนั้นการกำหนดนโยบาย เพื่อที่จะทำให้เกิดโครงการจึงต้องให้มีความเหมาะสม และสามารถแก้ไขปัญหาได้โดยนโยบายระดับพื้นที่ถือเป็นนโยบายในระดับที่จะสามารถสะท้อนถึงปัญหาและความต้องการของพื้นที่ที่ดีที่สุด ดังนั้นการกำหนดนโยบายระดับจังหวัดจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยสร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ได้ โดยเฉพาะปัญหาความยากจน

จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มจังหวัดยากจน และได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาผู้มีรายได้น้อยและลดความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ตามนโยบายนายกรัฐมนตรี (พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา) ที่ได้ลงพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2560 และได้มอบนโยบายให้จังหวัดกาฬสินธุ์ดำเนินการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ ซึ่งเน้นไปที่ปัญหาความยากจน โดยโครงการที่จังหวัดกาฬสินธุ์ได้ดำเนินการคือ โครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เริ่มดำเนินงานในปีงบประมาณ 2561 ดำเนินการใน 2 มิติ คือ มิติเศรษฐกิจและมิติทางสังคม มีการจัดทำแผนปฏิบัติการการดำเนินโครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง พ.ศ.2561 – 2564 โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์คือ เพื่อใช้เป็นแผนปฏิบัติการของภาคส่วนต่าง ๆ ในการดำเนินการขับเคลื่อนโครงการฯ ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งนโยบายดังกล่าวถูกดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน ผลจากการดำเนินโครงการดังกล่าวสามารถเพิ่มรายได้ให้กับจังหวัดทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรม ท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม และแรงงาน โดยจังหวัดมีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (Per capita GPP) เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.4 จากค่าเป้าหมายที่ร้อยละ 7 (สำนักงานจังหวัดกาฬสินธุ์, 2561) ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการโครงการดังกล่าวจึงถือได้ว่าเป็นต้นแบบที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านต่าง ๆ โดยมีฐานข้อมูลในโครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการบริหารจัดการครัวเรือนยากจน ซึ่งต่อมาในปีงบประมาณ 2563 มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ได้รับทุนสนับสนุนดำเนินการวิจัยจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลครัวเรือนยากจน (KHM V.2) โดยเป็นชุดข้อมูลครัวเรือนยากจนที่ดำเนินการจัดเก็บใน 5 มิติ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนกายภาพ ทุนทรัพยากรธรรมชาติและภัยพิบัติ ทุนการเงิน และทุนทางสังคม ซึ่งเป็นฐานข้อมูลสำคัญอีกชุดหนึ่งที่จะทำให้จังหวัดกาฬสินธุ์มีความแม่นยำในการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ เนื่องจากข้อมูลที่มีในระบบฐานข้อมูลเป็นข้อมูลที่ผ่านการประชาสัมพันธ์ประชาสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้มาจากการตรวจสอบและการยืนยันจากคนภายในชุมชนอย่างแท้จริง ส่งผลให้การช่วยเหลือต่าง ๆ สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายซึ่งได้แก่ครัวเรือนยากจนได้อย่างแท้จริง อีกทั้งการช่วยเหลือที่ส่งไปไปยังครัวเรือนยากจนเหล่านั้นได้มีการกำหนดแนวทางการช่วยเหลืออย่างชัดเจนว่าครัวเรือนใดที่ต้องสงเคราะห์ หรือครัวเรือนใดที่สามารถพัฒนา

ต่อได้ ซึ่งแนวทางดังกล่าวส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดแนวทางการช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องตรงจุด (พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม และคณะ, 2564)

ดังนั้นนโยบายสาธารณะจึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยให้กระบวนการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากนโยบายสาธารณะเป็นกิจกรรมที่กระทำโดยรัฐบาล การตัดสินใจเลือกที่จะกระทำโดยรัฐบาล (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2530) โดยเป็นการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และคำนึงถึงประชาชนเป็นสำคัญ บัวบุตรี ศิริวัฒน์ และคณะ (2557) กล่าวว่าความสำเร็จของนโยบายในกระบวนการทั้งหมดจะขึ้นอยู่กับกระบวนการกำหนดนโยบายในระยะแรก (Agenda Setting) โดยเริ่มตั้งแต่การก่อตัวของนโยบาย (Policy Formulation) โดยเป็นการผลักดันหรือนำเสนอประเด็นปัญหาโดยบุคคลหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ อันเป็นปัจจัยที่เป็นจรรยาบรรณปัญหา หรือตัวกำหนดนโยบาย (Policy Determinants) (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2546) ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทางเลือก (Policy Alternatives) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการยกข้อเสนอมติ หรือทางเลือกเชิงนโยบาย เพื่อทำการพิจารณาตัดสินใจและอนุมัติเห็นชอบในขั้นสุดท้าย เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนต่อไป คือ การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) และการประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation) ตามลำดับ จากความหลากหลายของเป้าหมายที่แตกต่างกัน ต่างมีส่วนประกอบและสาระสำคัญที่เป็นเรื่องของระบบสังคมแทบทั้งสิ้น จำเป็นต้องวิเคราะห์และแยกแยะความสัมพันธ์ของสังคม ปัญหาและความต้องการใช้หลักของทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์ที่มากเกี่ยวข้องกันอยู่ตลอดและมีความสัมพันธ์เป็นพลวัตร โดยที่ Eyestone (1971) ได้เสนอว่า ในการที่จะหาทางออกในการแก้ปัญหาสาธารณะให้สัมฤทธิ์ผลได้นั้น ไม่อาจจะใช้วิธีหรือนโยบายเพียงอย่างเดียว หรืออย่างใดอย่างหนึ่งได้ อาจจะต้องใช้ หลายนโยบายหลายโครงการตลอดจนหลายวิธีการในการแก้ไขปัญหาของนโยบายสาธารณะ เนื่องมาจากปัญหาของนโยบายสาธารณะมีโครงสร้างที่สลับซับซ้อน ไม่อาจหาทางเลือกที่ดีที่สุดได้ (One Best Way Solution) เพียงแต่อาจจะหาทางเลือกที่เหมาะสมได้เท่านั้น (One of the Appropriate Way)

จากแนวคิด และปัญหาข้างต้นการกำหนดนโยบายระดับจังหวัดจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยสร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ได้ โดยเฉพาะปัญหาความยากจน เนื่องจากปัจจัยการกำหนดและการยอมรับนโยบายนั้น ได้เกี่ยวพันกับหลายทฤษฎี หลายองค์ประกอบ และมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของปัญหา โดยเฉพาะในประเด็นความแตกต่างในมิติด้านสังคม มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านทุนมนุษย์ และมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการก่อตัวของนโยบายระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรมพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างนวัตกรรมพัฒนาที่สอดคล้องกับพื้นที่อื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการก่อตัวของนโยบายระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative) เป็นการสำรวจ (Survey Research) ระดับความคิดเห็นต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) ระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปรากฏการณ์ทางสังคม (social phenomena) ที่เกิดขึ้น (ชาย โพธิ์สิตา, 2556) เพื่อค้นหาความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) ระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกทั้งเป็นการสืบค้นข้อมูลอธิบายร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อสามารถตอบวัตถุประสงค์ได้อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้มาจาก 8 อำเภอ จำนวน 408 คน (จากการเก็บข้อมูลจริง 450 คน) ซึ่งคณะผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คณะผู้วิจัยใช้เหตุผลในการเลือกที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย กล่าวคือ เป็นอำเภอที่มีความถี่ของการใช้ระบบ KHM V.2 เพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับต้นจากอำเภอทั้งหมดในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นคณะผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ร่วมกับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากเวทีการประชุมคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยเก็บจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research) เป็นหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในระดับปฐมภูมิ และทุติยภูมิจากข้อมูลเอกสารพื้นฐาน โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert Scale, 1932) ใน 4 มิติ ประกอบด้วย มิติด้านสังคม มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านทุนมนุษย์ และมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนาขึ้นมาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยที่ผ่านความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน โดยใช้เทคนิค IOC ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1.00 และจากการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้ค่าความเชื่อมั่นเครื่องมือเท่ากับ 0.91 ส่วนวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key

informant) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อค้นหาประเด็นที่เกี่ยวข้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) เป็นการสำรวจ (Survey Research) ระดับความคิดเห็นต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) ระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) คณะผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งคณะผู้วิจัยดำเนินการก่อนลงพื้นที่ด้วยการสร้างความเข้าใจกับคณะทำงานด้วยการชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และขอบเขตการวิจัยอย่างถูกต้องก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูล รวมถึงการเตรียมความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การเตรียมตัวทำงานภาคสนาม การสังเกต การสัมภาษณ์ ตลอดจนเทคนิคการตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งวิธีการเขียนรายงาน ระหว่างการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยจะการขอความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยการชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และขอบเขตการวิจัยเพื่อการศึกษาวิจัยทางวิชาการเท่านั้น โดยจะไม่มีผลกระทบต่อกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูล ร่วมกับการชี้แจงทั้งรูปแบบลายลักษณ์อักษรและด้วยวาจาโดยใช้เวลาจนกว่ากลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลจะเข้าใจและเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างสอบถามเกี่ยวกับโครงการวิจัย อีกทั้งมีสิทธิในการปฏิเสธการร่วมโครงการวิจัยได้ หลังดำเนินการวิจัยจะเป็นการนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น ซึ่งจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ประการใด จะไม่มีการระบุชื่อ/ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จะไม่มีการเผยแพร่ภาพถ่ายที่มีรูปของท่านแก่สาธารณะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลคณะผู้วิจัยใช้ความถี่ ร้อยละ ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการก่อตัวนโยบายที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างนวัตกรรมพื้นที่โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) ในการอธิบายความสัมพันธ์ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยพรรณนา (Descriptive) ตามสภาพข้อมูลจากการตีความตามวัตถุประสงค์การวิจัย และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Data validity) คณะผู้วิจัยใช้กระบวนการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) กล่าวคือ การตรวจสอบข้อมูลระดับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Data triangulation) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นข้อมูลระดับปัจเจกบุคคลมาเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นในประเด็นเดียวกันเพื่อตรวจสอบสอดคล้องของข้อมูลต่อการตรวจสอบจากคณะผู้วิจัย (Research triangulation) เพื่อตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลจากคณะผู้วิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของคณะกรรมการและประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 408 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 51.0 และเพศหญิง จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 49.0 มีอายุระหว่าง 41-54 ปี จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 28.4 รองลงมา อายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.0 อายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 24.0 อายุระหว่าง 21-30 ปี จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 19.6 อายุมากกว่า 61 ปีขึ้นไป จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 และอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) ในภาพรวม

ความคิดเห็นต่อการก่อ ตัวนโยบาย (Policy Formation)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
มิติด้านสังคม	3.40	0.97	มาก
มิติด้านเศรษฐกิจ	4.10	0.77	มาก
มิติด้านทุนมนุษย์	3.88	0.76	มาก
มิติด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ	3.85	0.86	มาก
รวม	3.81	0.67	มาก

จากตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.81, S.D. = 0.67) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มิติด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. = 0.77) รองลงมา คือ มิติด้านทุนมนุษย์ ($\bar{X}$ = 3.88, S.D. = 0.76) มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ ($\bar{X}$ = 3.85, S.D. = 0.86) และมิติด้านสังคม ($\bar{X}$ = 3.40, S.D. = 0.97)

มิติด้านสังคม พบว่า โครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เกิดขึ้นจากผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของจังหวัด ($\bar{X}$ = 3.56, S.D. = 1.14) เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน และมีผลต่อความรู้สึกของคนในสังคม ($\bar{X}$ = 3.50, S.D. = 1.08) และเป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากประเด็นทางการเมือง ($\bar{X}$ = 3.14, S.D. = 1.22)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในมิติด้านสังคมนั้น พบว่า ในประเด็นเรื่องการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่นั้นเป็นประเด็นที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของจังหวัด เกิดภาพจำสำหรับจังหวัดกาฬสินธุ์ในมุมมองที่ไม่ดีนัก ซึ่งในความเป็นจริงแล้วปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับบุคคลเฉพาะกลุ่มในเฉพาะจังหวัดเท่านั้น

ซึ่งการช่วยเหลือที่เกิดภายในชุมชนนั้น จะเป็นการช่วยเหลือให้ครัวเรือนยากจนสามารถดำเนินชีวิตประจำวัน แม้ว่าจะไม่สามารถช่วยให้หลุดพ้นจากความยากจนได้ อีกทั้งการนำเสนอจากข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเป็นประเด็นหนึ่งที่ทำให้ภาพลักษณ์ความยากจนของจังหวัดยังคงถูกนำเสนอต่อไป แต่การนำเสนอข้อมูลอย่างต่อเนื่องเช่นนี้ทำให้เกิดความน่าสนใจ และถูกผลักดันให้เป็นนโยบายในการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่องทั้งในระดับพื้นที่ และระดับชาติ แต่สำหรับจังหวัดกาฬสินธุ์แล้ว ไม่ได้มีเฉพาะปัญหาเรื่องความยากจนเท่านั้น ยังมีประเด็นทางด้านสังคมเช่นเดียวกับพื้นที่อื่น ๆ ที่ต้องได้รับการแก้ไขปัญหาเช่นเดียวกัน ซึ่งหลายประเด็นก็มีความเกี่ยวข้องกับการปัญหาความยากจน เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาการพนัน ปัญหาการศึกษา เป็นต้น ดังนั้น การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจึงต้องเป็นการแก้ไขปัญหาแบบองค์รวม โดยการบูรณาการผู้ส่วนที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนให้ดำเนินการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการกำหนดเป็นนโยบายให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดำเนินการจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้เกิดการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

มิติด้านเศรษฐกิจ พบว่า โครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เกิดจากความต้องการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายให้แก่ครัวเรือนที่ยากจน ($\bar{X}$ = 4.12, S.D. = 0.88) โดยโครงการเกิดขึ้นเนื่องจากการจัดอันดับความยากจนของประเทศ ($\bar{X}$ = 4.12, S.D. = 0.89) และโครงการเกิดขึ้นจากความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของคนในจังหวัด ($\bar{X}$ = 4.06, S.D. = 0.89)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในมิติด้านด้านเศรษฐกิจ พบว่า อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรในจังหวัดกาฬสินธุ์คือ อาชีพเกษตรกร ซึ่งในปัจจุบันมีนวัตกรรมทางด้านเกษตรมากมายที่ช่วยในการทำเกษตรให้มีประสิทธิภาพ เช่น การแปรรูปสินค้า การเพิ่มปริมาณสินค้า แต่เกษตรกรในจังหวัดกาฬสินธุ์ยังสามารถเข้าถึงนวัตกรรมเหล่านี้ได้อย่างทั่วถึง รูปแบบการทำเกษตรกรรมจึงยังคงเป็นแบบเดิม รวมถึงราคาของผลผลิตทางการเกษตรยังไม่สามารถทำให้เกษตรกรมีกำไรได้ ประกอบกับต้นทุนการผลิตต่าง ๆ มีราคาสูง การเข้าถึงแหล่งเงินทุนยังไม่ทั่วถึง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มเกษตรกรในจังหวัดกาฬสินธุ์ยังเป็นกลุ่มคนที่มีข้อจำกัดในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ แต่มีประเด็นที่เอื้อต่อการพัฒนา คือ ในทุกชนจะมีตลาดชุมชนที่ช่วยให้คนทุกกลุ่มสามารถนำสินค้า บริการ หรือผลผลิตทางด้านการเกษตรที่ผลิตได้มาจำหน่าย นอกจากนี้ยังมีช่องทางการจัดจำหน่ายอื่น ๆ ที่เป็นโอกาสในการจำหน่ายสินค้าให้มีรายได้สำหรับการดำรงชีวิตประจำวันได้ และหากเกิดการพัฒนายอย่างต่อเนื่องจะส่งผลให้เกิดความมั่นคงในการดำเนินชีวิตต่อไปได้ ดังนั้นภาครัฐจึงสนับสนุนการพึ่งพาตนเองในระดับพื้นที่ เนื่องจากช่วยให้พื้นที่สามารถมีการพัฒนาภายใต้ความเหมาะสมของบริบทพื้นที่ จะเห็นได้ว่าเมื่อประเด็นต่าง ๆ ถูกกำหนดเป็นนโยบายในทุกระดับ จะส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องในดำเนินกิจกรรมแม้ว่าประเด็นเหล่านั้นจะมีข้อจำกัดในการพัฒนา

มิติด้านทุนมนุษย์ พบว่า โครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ต้องการให้ทุกคนเห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อเป็นศักยภาพในการพัฒนาจังหวัด ($\bar{X}$ = 4.05, S.D. = 0.85) ต้องการใช้ศักยภาพครัวเรือนยากจนในการสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ($\bar{X}$ = 3.98, S.D. = 0.90) และ การเรียกร้องความชอบธรรมในสังคม ($\bar{X}$ = 3.60, S.D. = 1.04)

ประเด็นที่น่าสนใจจากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ในจังหวัดกาฬสินธุ์หน่วยงานระดับพื้นที่ทุกหน่วยงาน เป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจน เนื่องจากทุกหน่วยงานจะมีโครงการ/กิจกรรมที่สอดคล้องกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย มุ่งองค์ความรู้เฉพาะที่ถูกรวบรวมไว้ในบริบทการปฏิบัติงานของตนเอง ซึ่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันระหว่างกันจะส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานแบบบูรณาการร่วมกัน ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น แต่มีข้อจำกัดสำคัญ คือ รูปแบบคำสั่งการปฏิบัติงานยังเป็นรูปแบบการสั่งการที่ยังไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่เท่าใดนัก

ดังนั้นถ้าจะพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทุนมนุษย์อย่างยั่งยืนต้องมีการพัฒนาการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ทุนมนุษย์มีการพัฒนา ซึ่งจังหวัดกาฬสินธุ์ถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ก่อนประถมศึกษาที่เป็นการศึกษาเตรียมการศึกษ จนถึงระดับอุดมศึกษาที่เป็นการศึกษาในโรงเรียนระดับสูงสุด

นอกจากจากนี้ยังมีประเด็นที่น่าสนใจคือ ทุนมนุษย์ในจังหวัดส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุและวัยเด็กที่ไม่ใช่กลุ่มหลักในกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ แต่เป็นกลุ่มที่ต้องพึ่งพากลุ่มวัยแรงงาน ส่วนวัยแรงงานที่เป็นกำลังสำคัญได้มีการเดินทางไปประกอบอาชีพที่อื่น เนื่องจากการจ้างงานในพื้นที่น้อย มีการลงทุนด้านต่าง ๆ ไม่มากนัก ส่งผลให้การพัฒนาในด้านเศรษฐกิจยังมีการเติบโตไม่มากนัก เกิดภาวการณ์ย้ายถิ่นของวัยแรงงาน เมื่อเศรษฐกิจในภาพรวมมีการเติบदन้อย กลุ่มคนที่อยู่ในกลุ่มพึ่งพาวัยแรงงานมีจำนวนมาก ในที่สุดปัญหาความยากจนก็ยังคงมีมากในพื้นที่

มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า โครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ต้องการให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพ ($\bar{X}$ = 3.95, S.D. = 0.90) ต้องการให้ครัวเรือนยากจนเข้าถึงสิทธิในการใช้ทรัพยากรที่ดิน ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 0.99) และต้องการให้ผู้เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการใช้และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ($\bar{X}$ = 3.75, S.D. = 1.02)

จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์จังหวัดหนึ่งโดยเฉพาะระบบชลประทาน เนื่องจากจังหวัดกาฬสินธุ์มีเขื่อนดินขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง มีน้ำตลอดปี ดังนั้นหากพิจารณาถึงข้อได้เปรียบดังกล่าว จะพบว่า เป็นจุดแข็งอย่างหนึ่งของจังหวัดในการพัฒนาด้านการเกษตร แสดงให้เห็นถึงมุมมองการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของจังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ดังนั้น ปัญหาความยากจนของคนในพื้นที่จึงควรมีการนำศักยภาพทางด้านทรัพยากรทางธรรมชาติมาใช้อย่างเหมาะสมเพื่อบรรเทาปัญหาความ

ยากจน โดยต้องมีรูปแบบการใช้พื้นที่ให้เหมาะสมกับแต่ละครัวเรือน ซึ่งหากครัวเรือนใดมีพื้นที่ทำการเกษตรก็ควรได้รับการส่งเสริมการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับศักยภาพ หรือหากครัวเรือนใดไม่มีพื้นที่ทำเกษตร อาจใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้อาจส่งเสริมอาชีพด้านการให้บริการ เนื่องจากในจังหวัดกาฬสินธุ์มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

การพัฒนาช่วยเหลือครัวเรือนยากจน โดยการส่งเสริมอาชีพจึงเป็นอีกแนวทางที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่นอกเหนือจากการประกอบอาชีพทางการเกษตร ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นการใช้แหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติโดยการส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยว แล้วจ้างงานกับคนในพื้นที่ แต่รูปแบบการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวก็สามารถดำเนินการได้กับครัวเรือนยากจนเฉพาะบางกลุ่มที่พร้อมสำหรับการพัฒนาเท่านั้น อีกทั้งแหล่งทรัพยากรบางแห่งก็เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวในบางฤดูกาลเท่านั้น

ดังนั้นในมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดนโยบายระดับพื้นที่ที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนา โดยเฉพาะปัญหาความยากจนได้ แต่ในมิติดังกล่าวควรเป็นการส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีพเป็นลำดับแรก ซึ่งเป็นเรื่องพื้นฐานในการดำรงชีพ นอกจากนี้หากพื้นที่มีการส่งเสริมแหล่งทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว แล้วผลักดันให้เกิดการจ้างงานกับครัวเรือนยากจน หรือครัวเรือนในพื้นที่ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจระดับพื้นที่

ตารางที่ 2 สรุปข้อคิดเห็นเพิ่มเติมต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) ระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

มิติที่มีผลต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation)	โอกาส	ข้อจำกัด
มิติด้านสังคม	แต่ละชุมชนมีการให้ความช่วยเหลือครัวเรือนความยากจนเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้ประเด็นปัญหาความยากจนได้รับความสนใจจากสังคมในการผลักดันเป็นประเด็นต่อเนื่องสำหรับการพัฒนาพื้นที่	การนำเสนอข้อมูลผ่านสื่อต่าง ๆ มีผลทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีในเรื่องปัญหาความยากจนของจังหวัดกาฬสินธุ์ประเด็นทางสังคมที่เกิดในพื้นที่มีหลายประเด็นที่ต้องการได้รับการพัฒนา ไม่ได้มีเพียงประเด็นปัญหาความยากจน
มิติด้านเศรษฐกิจ	ในแต่ละชุมชนจะมีตลาดชุมชนสำหรับการจำหน่ายสินค้าต่าง ๆ นวัตกรรมทางด้านการเกษตร เช่น การแปรรูปสินค้า การเพิ่มปริมาณสินค้าช่องทางตลาด/ช่องทางการจำหน่ายสินค้าชุมชน	เงินทุน/ การเข้าถึงแหล่งทุนนโยบายสนับสนุนจากส่วนกลางราคาสินค้าเกษตรการลงทุนทั้งในและนอกพื้นที่มีน้อย

ตารางที่ 2 สรุปข้อคิดเห็นเพิ่มเติมต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) ระดับจังหวัดที่ สร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ (ต่อ)

มิติที่มีผลต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation)	โอกาส	ข้อจำกัด
มิติด้านทุนมนุษย์	การแลกเปลี่ยนความรู้/คลังข้อมูลในการถ่ายทอด แลกเปลี่ยน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนานโยบายระดับพื้นที่เครือข่ายความร่วมมือระดับพื้นที่ที่มีการศึกษาทุกระดับในพื้นที่ (ประถมศึกษา, มัธยมศึกษา, อนุปริญา, อุดมศึกษา)	รูปแบบการดำเนินงานเป็นรูปแบบสั่งการ (บนลงล่าง) ไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้สูงอายุ วิทยาลัยการอาชีพย้วยถิ่นมีสัดส่วนผู้มีรายได้ต่ำ (คนจน)
มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ	มีระบบชลประทานที่ครอบคลุมหลายพื้นที่ที่มีพื้นที่สำหรับทำการเกษตร	แหล่งทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้โดยธรรมชาติต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการก่อตัวนโยบายและการกำหนดนโยบายที่ส่งผลต่อแนว ทางการสร้างนวัตกรรมพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

การก่อตัวนโยบายและ การกำหนดนโยบาย	แนวทางการสร้างนวัตกรรมพื้นที่		
	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของเพียร์สัน (r)	P-value	ระดับ ความสัมพันธ์
มิติด้านสังคม (X ₁)	.209**	<0.01	ต่ำ
มิติด้านเศรษฐกิจ (X ₂)	.461**	<0.01	ปานกลาง
มิติด้านทุนมนุษย์ (X ₃)	.468**	<0.01	ปานกลาง
มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ (X ₄)	.369**	<0.01	ปานกลาง

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

จากตารางพบว่า การก่อตัวนโยบายและการกำหนดนโยบายในภาพรวมมีความสัมพันธ์ระดับปานกลางทางบวกต่อแนวทางการสร้างนวัตกรรมพื้นที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r=0.543$, $p\text{-value}<0.01$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มิติด้านทุนมนุษย์ (X₃) ($r=0.468$, $p\text{-value}<0.01$) มิติด้านเศรษฐกิจ (X₂) ($r=0.461$, $p\text{-value}<0.01$) และมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ (X₄) ($r=0.369$, $p\text{-value}<0.01$) มีความสัมพันธ์ระดับปานกลางทางบวกต่อแนวทางการสร้างนวัตกรรมพื้นที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ ส่วนมิติด้านสังคม (X₁) ($r=0.209$, $p\text{-value}<0.01$) มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำทางบวกกับต่อแนวทางการสร้างนวัตกรรมพื้นที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการก่อตัวของนโยบายระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรมพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จากผลการศึกษาระดับความคิดเห็นต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ประกอบไปด้วยมิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านทุนมนุษย์

มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ และมิติด้านสังคม และทุกมิติมีความสัมพันธ์ระหว่างการก่อตัวนโยบายและการกำหนดนโยบายที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างนวัตกรรมพื้นที่โดยการก่อตัวและการกำหนดนโยบายที่ตอบโจทย์ในพื้นที่นั้นจำเป็นต้องมีการนำมิติต่าง ๆ เหล่านี้มาใช้ในการกำหนดประเด็นการพัฒนาในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาความยากจน ต้องมีการบูรณาการหลายภาคส่วนในการร่วมกันในการกำหนดนโยบาย โดยเฉพาะหน่วยงานระดับพื้นที่ เนื่องจากมิติต่าง ๆ ที่กล่าวไปข้างต้นล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงวิธีการบริหารจัดการในระดับพื้นที่ว่ามีการดำเนินการอย่างไร เพื่อให้ได้มาซึ่งนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความยากจน ซึ่งปัญหาดังกล่าวต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนโยบายสมิลักษณะเป็นเชิงอุดมการณ์ถ้าผู้กำหนดทำให้มีความชัดเจน คือมีลักษณะเป็นเชิงทางเลือก นโยบายจะมีความชัดเจนถึงขั้นที่บอกแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนด้วย (อานวย มาลาทอง, 2557) ดังนั้นกระบวนการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลสำหรับการกำหนดนโยบายนั้นจึงมีความจำเป็นต้องได้ข้อมูลที่มีความครอบคลุม ซึ่งผลการศึกษาของเสน่ห์ ใจสิทธิ์ และคณะ (2558) ที่ศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าการประชาสัมพันธ์การจัดประชุม การประชาสัมพันธ์ การทำประชาคมหมู่บ้าน และการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ จะช่วยให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบถึงกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมกัน เกิดการให้ความร่วมมือ และส่งผลให้เกิดความเข้าใจในระดับพื้นที่จนสามารถทราบปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

มิติด้านสังคม ศักยภาพของกลุ่มหรือองค์กรชุมชนเป็นพลังสำคัญในการสร้างกระบวนการพัฒนารวมถึงจะทำให้การพัฒนานั้นๆ มีพลังและมีประสิทธิภาพสามารถรองรับหรือรักษาผลประโยชน์ของชุมชนได้อย่างยั่งยืนมั่นคง (พระปลัดประพจน์ สุภาโต และคณะ, 2563) จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความต่อเนื่องของนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ กล่าวคือ แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนผู้ว่าราชการจังหวัด แต่่นโยบายดังกล่าวจะถูกกำหนดให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ มีการติดตามในวาระการประชุมระดับจังหวัดทุกครั้ง โดยกระบวนการช่วยเหลือที่เริ่มต้นจากความเข้มแข็งของชุมชน ในการดำเนินการเพื่อให้ครัวเรือนยากจนสามารถดำรงชีวิตได้ ซึ่งเป็นกลไกการช่วยเหลือทางสังคมระดับพื้นที่ที่สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง สอดคล้องกับผลการศึกษาของพระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปณโณ และคณะ (2560) ที่ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน พบว่า การเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารงานชุมชน จะช่วยเสริมสร้างพลังเครือข่ายชุมชนให้มีการพัฒนาไกลไกลการบริหารจัดการชุมชนและส่งเสริมแผนพัฒนาชุมชนสู่นโยบายระดับชาติ ส่งผลให้การบริหารยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และสร้างภาพลักษณ์องค์กรในทิศทางที่ดี ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข สร้างเครือข่ายการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเป็นระบบ

มิติด้านเศรษฐกิจ การกำหนดนโยบายควรมีการกำหนดมิติความยากจนทางด้านเศรษฐกิจที่ชัดเจน เช่นเดียวกับนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนของจังหวัดกาฬสินธุ์ที่เป็นนโยบายเฉพาะของพื้นที่ โดยดำเนินการผ่านโครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ที่มีฐานข้อมูลเฉพาะสำหรับพื้นที่ โดยเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครัวเรือนยากจนที่ผ่านการประชาคม ประชาคมจากชุมชน มีการบันทึกการช่วยเหลือพัฒนาจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของหวั่ง เต้าหมิง และวราวุฒิ เรือนคำ (2564) ที่วิเคราะห์แนวคิดนโยบายลดความยากจนของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง กล่าวคือ มีการกำหนดเกณฑ์การพิสูจน์ครอบครัวยากจนในพื้นที่อย่างชัดเจน มีการศึกษาข้อมูลครัวเรือนยากจน โดยการจัดเก็บข้อมูลทั่วไป สาเหตุที่ทำให้ยากจน มีเจ้าหน้าที่ในพื้นที่รับผิดชอบ มีแผนการช่วยเหลือ และผลการช่วยเหลือ โดยบันทึกในฐานข้อมูลของคณะทำงานประจำหมู่บ้าน

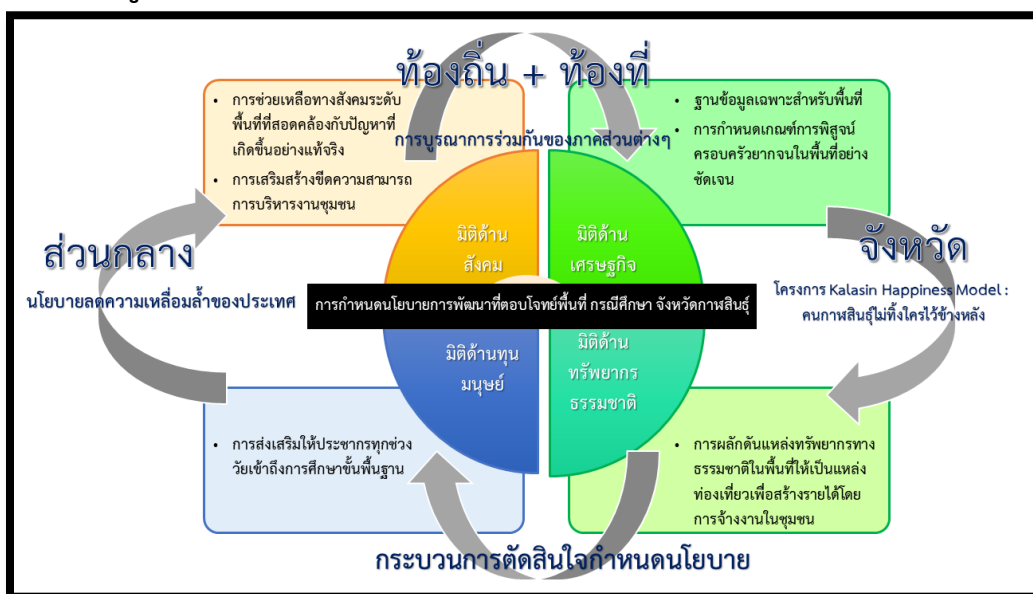
มิติด้านทุนมนุษย์ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่เกิดความไม่เท่าเทียมในการพัฒนาต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่เป็นข้อจำกัดสำคัญในการพัฒนาครัวเรือนยากจนเนื่องจากโอกาสทางการศึกษาของครัวเรือนยากจนจะมีมากกว่าครัวเรือนที่มีความพร้อมแม้ว่าจะมีนโยบายในการศึกษาขั้นพื้นฐานฟรีก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้วคุณภาพการศึกษาของแต่ละโรงเรียนมีไม่เท่ากัน ในที่นี้รวมถึงสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ต่าง ๆ ด้วย สอดคล้องกับ วิมุต วานิชเจริญธรรม (2564) ที่ได้อธิบายว่า ความไม่เสมอภาคทางการศึกษาเกิดจากความไม่เท่าเทียมของโอกาสในชีวิต เด็กที่เกิดในครอบครัวยากจนอาจไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งขาดโอกาสในการพัฒนาศักยภาพเพื่อรองรับชีวิตการทำงานในอนาคตได้เท่าเทียมกับเด็ก ๆ ที่เกิดในครอบครัวร่ำรวย กล่าวคือ ความไม่เท่าเทียมในโอกาส เปรียบเสมือนกำแพงที่ขวางกั้นไม่ให้พวกเขาก้าวข้ามความยากจน และไม่สามารถเลื่อนเศรษฐกิจให้สูงขึ้นกว่ารุ่นพ่อแม่ได้ ข้ำรายได้โอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจที่ย่ำฐานอยู่กับที่ยังตกทอดต่อไปยังรุ่นลูกหลาน จนกลายเป็นสภาพสังคมที่คนรุ่นหลังไม่อาจก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้มากกว่าคนรุ่นก่อน หรือที่เรียกว่า Intergenerational immobility ซึ่งจังหวัดกาฬสินธุ์ก็มีลักษณะของการประสบข้อจำกัดด้านการศึกษาดังกล่าว ถึงแม้ว่าในจังหวัดจะมีการศึกษาทุกระดับก็ตาม (ก่อนประถมศึกษา-อุดมศึกษา) หรือเมื่อได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วก็ไปประกอบอาชีพที่อื่น ส่งผลต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจในพื้นที่ เกิดภาวะพึ่งพิง เนื่องจากทุนมนุษย์ส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นวัยผู้สูงอายุและวัยเด็ก ดังนั้นการส่งเสริมให้ประชากรทุกช่วงวัยเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้เป็นนโยบายพื้นฐานระดับพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอื่น ๆ ต่อไป

มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ ควรมีนโยบายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างชัดเจน โดยแนวทางหนึ่งคือการผลักดันแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้โดยการจ้างงานในชุมชนโดยเฉพาะสำหรับครัวเรือนยากจน สอดคล้องผลการศึกษาของหวั่ง จวินตัน และกฤษฎวรรณ โสวัชรินทร์ (2565) ได้ศึกษาการแก้ไขปัญหา

ความยากจนของประเทศไทยและเสนอแนวทางต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนของสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหาความยากจนโดยพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้กระตุ้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ แต่สำหรับประเทศไทยนั้นการขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษาเป็นสาเหตุเชิงโครงสร้างที่ก่อให้เกิดปัญหาความยากจน ซึ่งแสดงออกในด้านการกระจายทรัพยากรการศึกษาไม่เท่าเทียมกัน เกิดผลกระทบต่อระดับการรับการศึกษาโดยตรง จนเกิดผลกระทบต่อศักยภาพของแรงงานและผลิตภาพแรงงานสังคม ซึ่งส่งผลต่อภาพรวมในการพัฒนาโดยทั่วไป ดังนั้นสิ่งสำคัญในการพัฒนาทุกด้านคือการแก้ไขปัญหาทางด้านศึกษาเนื่องจากเป็นปัจจัยพื้นฐานในการทุกด้าน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยมีนโยบายการลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาและแก้ไข โดยในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์มีการกำหนดนโยบายเฉพาะสำหรับการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ ได้แก่ ปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นความเหลื่อมล้ำรูปแบบหนึ่ง โดยมีปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตและมีความสัมพันธ์กับประเด็นปัญหาความยากจนในพื้นที่ ประกอบด้วย มิติด้านสังคม มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านทุนมนุษย์ และมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลให้จังหวัดกาฬสินธุ์ดำเนินการตามนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนผ่านโครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ที่มีการใช้ฐานข้อมูลเฉพาะในพื้นที่ และมีเกณฑ์การจัดกลุ่มครัวเรือนยากจนตามลักษณะของพื้นที่ โดยระบบดังกล่าวเป็นการบูรณาการร่วมกันของภาคส่วน

ต่าง ๆ ทั้งท้องถิ่น และท้องที่ รวมถึงในพื้นที่ที่มีการช่วยเหลือกัน ซึ่งเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการภายในชุมชน รวมถึงในพื้นที่ยังมีการผลักดันแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ให้เป็นพื้นที่สำหรับการสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนยากจนผ่านการจ้างงานในแหล่งท่องเที่ยวทางทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้ประชากรทุกช่วงวัยเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะเป็นการสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ อันจะนำไปสู่การพัฒนาของพื้นที่อย่างแท้จริง ผ่านกระบวนการตัดสินใจกำหนดนโยบายที่เหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จัดสรรงบประมาณสำหรับการดำเนินนโยบายเพื่อการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดกาฬสินธุ์เพิ่มขึ้น
2. ในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ทุกกระทรวงควรมีประเด็นร่วมเพื่อให้เกิดการบูรณาการการใช้งบประมาณที่ชัดเจน ซึ่งจะส่งผลให้ประเด็นการพัฒนานั้น ๆ ได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรมชัดเจน
3. เพิ่มการกระจายอำนาจ และการใช้งบประมาณสำหรับท้องถิ่น เนื่องจากมีความใกล้ชิดและเข้าใจปัญหา ความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง โดยส่วนกลางออกแบบกระบวนการติดตามและประเมินผลอย่างรัดกุม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. พื้นที่กำหนดนโยบายที่เหมาะสมกับการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เช่น นโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน เป็นต้น โดยบรรจุในแผนพัฒนาทุกครั้ง
2. หน่วยงานระดับพื้นที่ร่วมกันกำหนดนโยบายที่เป็นประเด็นสำหรับการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน เพื่อกำหนดทิศทาง แนวปฏิบัติ การติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เกิดการบูรณาการร่วมกันอย่างตรงจุด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษามิติอื่น ๆ เพิ่มเติมที่จะมีผลต่อการก่อตัวของนโยบายระดับจังหวัดกาฬสินธุ์ กับภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาข้อจำกัดสำหรับการกำหนดนโยบายระดับพื้นที่ของจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อค้นหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาพื้นที่อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ชาย โพธิ์สิตา. (2556). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นแอนด์พับลิชชิง.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2546). *เทคนิควิธีการวิเคราะห์นโยบาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัวบุตรี ศิริวัฒน์. (2557). กระบวนการกำหนดนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (E-education) เพื่อการพัฒนาทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*, 20(3), 73-86.
- พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ. (2560). ภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนารวมชนในจังหวัดน่าน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 433-448.
- พระปลัดประพจน์ สุภาโต และคณะ. (2563). ทิศทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(3), 828-840.
- พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม และคณะ. (2564). กลไกความร่วมมือเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารการบริหารปกครอง*, 10(2), 257-288.
- วลีรัตน์ แสงไชย. (2558). ความเหลื่อมล้ำทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดเชียงใหม่ : ภาพสะท้อนจากมุมมองอื่นและจากมุมมองเดียวกัน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*, 9(2-4), 32-45.
- วิมุต วานิชเจริญธรรม. (2564). กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ความเสมอภาคทางการศึกษา *The Great Gatsby Curve* และทุนมนุษย์ของไทย. สืบค้น 27 กันยายน 2565, จาก <https://www.eef.or.th/the-great-gatsby-curve-and-human>
- สำนักงานจังหวัดกาฬสินธุ์. (2561). *แผนพัฒนาจังหวัดกาฬสินธุ์ 2561-2564*. กาฬสินธุ์: สำนักงานจังหวัดกาฬสินธุ์.
- เสน่ห์ ใจสิทธิ์ และคณะ. (2558). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 4(2), 180-195.
- หวัง จวินตัน และกฤษฎวรรณ โล้วชินทร์. (2565). การนํานโยบายแก้จนตรงเป้าไปปฏิบัติของสาธารณรัฐประชาชนจีน. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, (18)1, 39-57.
- หวัง เต้าหมิง และวราวุฒิ เรือนคำ. (2564). แนวคิดนโยบายลดความยากจนของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 35(3), 249-270.
- อำนวย มาลาทอง. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อการนํานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลทัพไทย อำเภอดงหลวง จังหวัดสระแก้ว. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(2), 134-143.

- Dror, Y. (1964). The Barriers Facing Policy Science. *American Behavioral Scientist*, 7(5), 3-7.
- _____. (1971). *Ventures in Policy Sciences: Concepts And Applications*. New York: Elsevier.
- Eyestone, R. (1971). *The Threads of Public Policy: A Study in Policy Leadership*. Indianapolis: Bobbs-Merrill.
- Likert, R. A. (1932). Technique for the Measurement of Attitude. *Archives Psychological*, 3(1), 42-48.

